

Reposaaren taidekalliot – Elävä kulttuuri-perintökohde Selkämeren sylissä

Eeva Raike

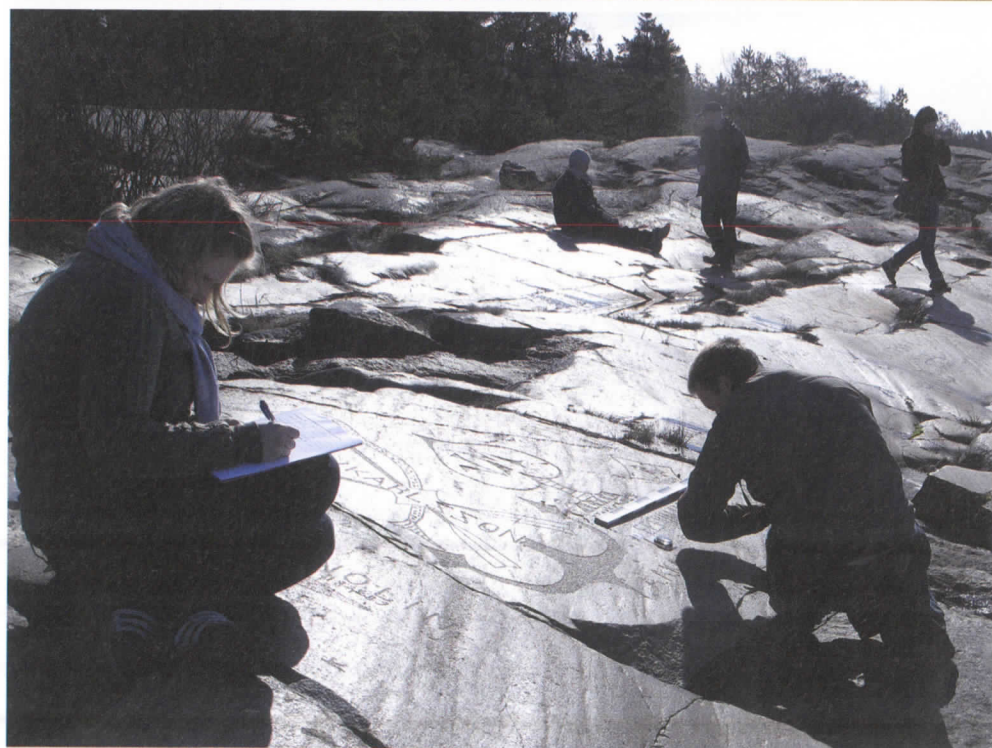
PORIN REPOSAAREN TAKARANTA teki minuun suuren vaikutuksen käydessäni paikalla ensi kertaa keväällä 2011. Reposaassa ja sen ympärillä olevassa Selkämeren Porin saaristossa luonnonympäristö, maankäytön eri muodot ja mielenmaisema muodostavat erottamattoman kokonaisuuden. Takarannalla luonnonympäristöä edustavat kalliot ja aava meri, ihmisen voimakasta maankäyttöä alueella Tahkoluodon satama ja sen rakenteet sekä Reposaaren tuulimylly.¹ Nämä kaikki vaikuttavat oman mielenmaisemani luomiseen kohteesta.²

Voidaan puhua rakkaudesta ensi silmäyksellä, sillä paikkaan syntyi välitön kiintymys.³ Kallioiden sileät pinnat, rantaan pakkautuneet ahtojäät ja aava meri tekivät paikasta ensiker-talaiselle mieleenpainuvan elämyksen. Vähitel-len auringon paisteessa alkoivat ihmisten hakaamat, uurtamat ja piirtämät puumerkit hah-mottua kallioiden sileillä pinnoilla. Niiden perusteella paikka oli ollut jo vuosikymmeniä tärkeä muillekin kuin minulle, koska kallion-pinnasta pystyi hahmottamaan satoja puu-merkkejä, joiden viesti oli ”minä olen ollut täällä”. Takarannan kalliohakkaukset ajoittuvat löydettyjen hakkausten perusteella vuosien 1855–2012 väliselle ajalle. Nämä kalliohakka-ukset täydentävät omalta osaltaan tätä vaikut-tavaa maisemaa ja tuovat siihen kulttuurisen kerrostuman, ihmisen luoman kalliotaiteen. Arkeologisessa tutkimuksessa puhutaan tai-teesta kalliomaalausten, -piirrosten ja -hakkaus-ten yhteydessä⁴, joten Takarannan kallioita voidaan tämän perustella pitää taidekallioina.

Itselleni heräsi heti monia kysymyksiä: Miksi juuri tänne on tehty satoja kalliohakkauksia?

Ketä nämä ihmiset ovat olleet? Mikä on ollut paikan merkitys reposaarelaisille ja muille merkkinsä jättäneille? Arvostavatko ihmiset näitä hakkauksia? Mitä tälle elävälle kulttuuri-perintöpaikalle tapahtuisi, jos se saisi muinais-jäännösstatuksen? Koska halusin saada aina-kin osaan kysymyksistä vastauksen, päätin pyytää Reposaaren Rantaparlamentin⁵ koolle ja saada Takarannasta hiljaista kirjoittamaton-ta tietoa. Olin 26.11.2013 heidän jokaviikkois-sessa tapaamisessaan, johon osallistui 50 reposaarelaista vanhempaa herrasmiestä. Tapaamisessa keskustelimme ja muistelimme kalliohakkausten tekijöitä ja tekotapoja näyttä-mieni kalliohakkauksia esittävien kuvien avul-la. Äänitin tapaamisemme, ja olen käyttänyt tallennetta tämän artikkelin taustamateriaali-na. Arkeologi L. Smithin mukaan kulttuuri-perintö-käsitteen keskiössä on staattisen koh-teen sijaan kulttuurinen prosessi, jossa ihmiset yhdessä jakavat ja tulkitsevat muistojaan ja

Eeva Raike (FM) valmistui Turun yliopistosta vuonna 1992 pääaineenaan arkeologia. Hän työskenteli Museovirastossa ja Turun maakuntamuseossa kenttä-arkeologina vuoteen 2007 saakka. Sen jälkeen hän on työskennellyt päätoimisena tuntiopettajana ja maisemantutkimuksen yliopisto-opettajana Porin yliopistokeskuksessa Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmassa. Hän on myös toiminut erilaisten kulttuuriympäristöisältöisten hankkeiden vetäjänä muun muassa *Satakunnan ympäristökoulu-* ja *Osana omaa ympäristöä* -hankkeissa. Opetuksessa ja tutkimuksessa vanhat kartat, paikkatieto, ympäristön havainnointi ja tutkimustiedon jalostaminen opetuksessa ja valistuksessa käytettävään muotoon ovat hänelle tärkeitä.

- Keväinen Valonheitinkallio. Kallion pinnassa olevia kalliohakauksia on liidutettu, jotta ne näkyisivät paremmin inventointityössä. Kuva: Hanna Henttinen.
- Den vårliga Strålkastarklippan. Hällristningarna på klippans yta har kritats för att de ska synas bättre vid inventeringsarbetet. Bild: Hanna Henttinen.
- Valonheitinkallio in spring. The carvings on the surface of the rock have been chalked to make them more visible for survey work. Photo: Hanna Henttinen.
- Valonheitinkallion hakkausten inventointi käynnissä keväällä 2011. Saidamaria Lindroos täyttää inventointilomaketta ja Kristian Lindroos mittailee Valtteri Mäenpään tekemää hakkausta. Taka-alalla muita inventointiryhmän jäseniä. Kuva: Hanna Henttinen.
- Inventering av Strålkastarklippan pågick våren 2011. Saidamaria Lindroos fyller i inventeringsblanketten och Kristian Lindroos mäter ristningen som Valtteri Mäenpää gjort. I bakgrunden syns andra medlemmar i inventeringsgruppen. Bild: Hanna Henttinen.
- A survey of the Valonheitinkallio rock carvings underway in the summer of 2011. Saidamaria Lindroos is filling out a survey form and Kristian Lindroos is measuring a carving made by Valtteri Mäenpää. Other members of the survey group can be seen in the background. Photo: Hanna Henttinen.

jossa kerrottujen tarinoiden avulla luodaan ja välitetään merkityksiä ja arvoja.⁶ Juuri tähän pyrin tapaamisen yhteydessä. Tavoitteena oli saada Takarannan kalliohakauksille muunkinlaisia merkityksiä kuin mitä kuvat kallion pinnassa voivat kertoa; löytää tarinoita ja yhdessä tarinoiden kertojien kanssa luoda kohteelle menneisyyden jälkiä, joilla olisi erityinen merkitys ihmisen, yhteisön ja paikkakunnan arjelle ja identiteetille.

KALLIOTAIDE JA SEN JUURET

Kalliotaitteella on lähes yhtä pitkä historia kuin nykyihmisellä. Suomen vanhimmat kallioihin tehdyt kuviot ajoittuvat kivikaudelle. Esihistorialliset maalaukset ajoitetaan Suomessa muinaisrantojen mukaan, koska ne lähes poikkeuksetta maalattiin veden ääreen. Rannansiirtymäkronologian perusteella ne on tehty

todennäköisesti noin 7000–3300 vuotta sitten. Suomen esihistoriallinen kalliotaide on poikkeuksetta punamullalla maalattuja kuvia, kun taas Suomen itä- ja länsipuolella tunnetaan myös esihistoriallisia kalliopiirroksia, jotka ovat kallion pintaan uurrettuja.⁷

Suomessa kaikki kallioon hakatut kuviot ajoittuvat historialliseen aikaan. Niiden luonne on erilainen kuin esihistoriallisten kalliomaalauksen, jotka liitetään tuon ajan uskomusmaailmaan muun muassa hirvi-, lintu- ja ihmiskuvioineen. Ainoat yksilöistä kertovat merkit esihistoriallisissa maalauksissa ovat kämmenkuvat, jotka on tehty kastamalla kämmen punamultaan ja painamalla kämmen sen jälkeen kallioon. Näin esihistoriallinen ihminen on tehnyt itsestään kuolemattoman.

Historiallisella ajalla kalliohakauksia ovat tehneet sekä viranomaiset että yksityiset henkilöt. Virallisia hakkauksia ovat esimerkiksi erilaiset rajamerkit, vedenpinnan mittaukseen sekä maanpinnankorkeuteen liittyvät merkit. Yksityiset henkilöt ovat monesti halunneet hakea oman puumerkinsä paikkaan, joka on ollut heille tärkeä. Näin on tapahtunut muun muassa Takarannalla. Paikan merkitys tekijöille on kuitenkin ollut erilainen ajasta ja eletystä elämästä riippuen.

MERENKULKU JA REPOSAARI

Reposaari sijaitsi vanhan merenkulkureitin varrella, joten sen historia levähdys- ja turva-paikkana alkoi heti saaren kohottua merestä. Porin seudulla maankohoaminen on nykyisin vuodessa noin 6 mm eli sadassa vuodessa runsaat 60 cm, joten ensimmäiset kohdat Reposaaresta ovat kohonneet meren pinnan yläpuolelle varhaiskeskiajalla noin 800 vuotta sitten. Korkeimmat kohdat eli vähän yli 10 metriä meren pinnan yläpuolella ovat saaren keskikohdassa olevat Pajamäki ja Harmaamäki. Harmaamäelle rakennettiin vuonna

1876 kirkko, joka korvasi Kappelinluodolle keskiajalla rakennetun ja jo 1700-luvulla puretun pienen pyhäkön.⁸ Kappelinluoto on nykyisin osa Reposaarta.

Saari muodosti jo 1500-luvulla kauaksi näkyvän maamerkin merellä kulkijoille. Samalla kun vuonna 1558 Juhana-herttuan toimesta Ulvilan kaupunkioikeudet siirtyivät Porille, vahvistettiin Reposaaren nautintaoikeus kaupungin porvareille. Tästä lähtien Reposaari on ollut osa Porin kaupunkia.⁹ Saari oli aluksi kaupunkilaisten kotieläinten kesälaitumena ja kalastajien käytössä, mutta jo 1600-luvulla porilaiset alkoivat käyttää saaren luonnonsatamaa laivojen lastauspaikkana.¹⁰

Maan kohoaminen oli 1700-luvulla edennyt niin, etteivät suuret alukset enää päässeet Kokemäenjokea pitkin Porin kaupunkiin. Joen suulla ulkomeren äärellä sijaitsevaa Reposaarta alettiin varustaa vähitellen Porin tulevaksi satamaksi, ja satamalaitoksen perustamiskirja kirjoitettiin vuonna 1780. Tässä asiakirjassa Reposaari on kirjoitettu muodossa Reffzö.¹¹

■ Hans Hanssonin piirtämä kartta 1650-luvulta. Kartassa Reposaari on keskellä alin saari, jonka pohjoispuolelta on merkitty purjehdusväylä. Kartassa itä on ylhäällä ja Pori keskivaiheilla. Kuva: Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen arkisto.

■ Karta från 1650-talet, ritad av Hans Hansson. Ön längst ner i mitten på kartan är Råfsö, på vars norra sida en seglingsled märkts ut. På kartan är öster uppåt och Björneborg i mitten. Bild: Nationalarkivet, Lantmäteristyreliens arkiv.

■ A map drawn by Hans Hansson from the 1650s. Reposaari is the bottommost island in the middle, with a navigable channel marked from its northern side. The map is oriented with east at the top, and Pori is located in the centre. Photo: National Archives, Archive of the National Land Survey of Finland.

Reposaaren kulta-aika alkoi kuitenkin vasta Venäjän vallan aikana vuonna 1826, kun se virallisesti nimitettiin Porin viralliseksi ulkosatamaksi, johon purjehdusliikenne alkoi huhtikuussa ja päättyi vasta joulukuussa. Voimakkaampien ja hieman jäätä särkevien höyrylaivojen tullessa käyttöön saattoi satama olla auki maaliskuun lopulta aina helmikuulle saakka.¹²

REPOSAAREN ASUTUKSEN VAKIINTUMINEN

Ennen sataman perustamista saarella oli vain yksi savupirtti ja muutamia kalamajoja, joissa kalastajat yöpyivät kesäisin. Laivaliikenteen vilkastuessa ja veistämötoiminnan alettua 1820–1830-luvuilla alkoi alueen rakennustoiminta vilkastua. Kuitenkin aluksi asuinrakennukset rakennettiin enimmäkseen kesäasunnoiksi. Krimin sodan aikana kesällä 1855 käskettiin kaikkien asukkaiden poistua Reposaaresta. Kun viholliset poistuivat lopullisesti marraskuussa 1855, palasivat asukkaat vähitellen koteihinsa ja elämä normalisoitui.¹³

Väkimäärä Reposaareissa oli melko vähäinen aina 1870-luvulle saakka, minkä jälkeen alkoi saarella kasvun aika. Reposaaren sataman vakiintuminen vaikutti myös saaren vakiintuiseen asuttamiseen.¹⁴ 1870-luvulla se oli maan ensimmäinen viettisatama, jossa kävi vuosittain satoja laivoja. Vuonna 1874 Reposaaren satama-alue sai asemakaavan, jossa määriteltiin tontit ja merkittiin kadut. Reposaaren väestö kasvoi ensin pikkuhiljaa voimistuen 1900-luvun alussa. Kun vuonna 1890 Reposaareissa oli 1126 asukasta, oli vuonna 1960 Reposaaren väkimäärä suurimmillaan, 1900 asukkaassa.¹⁵ Saarella toimi sataman lisäksi saha vuosina 1872–1974 ja konepaja aina vuoteen 1973 saakka.

Reposaarelle pääsi vain vesiteitse vuoteen 1956 saakka, jolloin valmistui saaren ja mantaan välille monien pikku saarten ja luotojen yli kulkeva pengertie. Aines pengertiehen otettiin osin Takarannan Lontoon ja Junnilan kallioiden välissä olleista dyynimäisistä sora- ja hiekkamuodostumista. Maanoton myötä kasvillisuus pääsi lähelle rantaa ja ranta on nykyisin pensasmaisen kasvuston peitossa.¹⁶

Ennen pengertietä saarella oli hyvin vahva ja omanlaisensa yhteisö, ja jossain määrin se on sitä edelleenkin. Työ ja vapaa-aika vietettiin suurimmaksi osaksi saarella ja erilaisia

yhdistyksiä oli paljon. Saari oli kaukana Porista, mutta kuitenkin osa sitä. Oman värinsä ja vaikutuksena saareen toi satama, jonne rantautui laivoja ympäri maailmaa, sekä saarelaitten omat merimieskokemukset, joita he toivat mukanaan kotiin palatessaan.¹⁷

REPOSAAREN TAKARANTA VAPAA-AJAN VIETTOPAIKKANA JA KALLIOHAKKAUSTEN TEKOPAIKKANA

Takaranta on vielä nykyäänkin metsän takana erillään Reposaaren pääasiallisesta asutuksesta. Vuoden 1970 peruskarttalehdessä Valonheitinkallion kalliohakkausten kohta on nimetty Tanssikallioksi. Kertomusten mukaan täällä ja Siikarannan luoteispuoleisella Riitakalliolla, jota kutsutaan myös Punaisiksi kallioiksi, on pidetty tansseja 1920–1930-luvuilla ja mahdollisesti jo aikaisemminkin. Molempien tanssipaikkojen läheisyydessä on kalliohakkauksia.¹⁸ Näiden lisäksi Takarannalla Lontoon ja Junnilan kallioilta¹⁹ tunnetaan monia hakkauksia. Koska alueella vietettiin paljon vapaa-aikaa, kalliohakkausten suuri määrä alueella on ymmärrettävä.

Samantapainen tanssipaiikka on esimerkiksi Eurajoen Kaunissaareissa, jossa toimi Ahlströmin höyrysaha vuosina 1874–1923. Kaunissaaren Tanssikalliolla monet saaren asukkaat tai siellä vierailleet hakkasivat kallioon nimensä tai nimikirjaimensa. Täällä kalliohakkauksia on paljon 1910-luvulta ja 1940-luvun alun sotavuosilta.²⁰ Reposaaresta on löytynyt vain muutama kalliohakkaus, jotka ajoittuvat 1940-luvun sota-ajalle. Tanssien ja muiden juhlien pitopaikan lisäksi Riitakalliot / Punaiset kalliot ja Valonheitinkallio olivat lasten suosimia leikkipaikkoja ja sahalaisten pyykinpesupaikka.²¹

Kalliohakkausten suuri määrä Reposaaren syrjäisillä kallioalueilla osoittaa, että reposaarelaisille paikka on ollut vuosikymmeniä

- Reposaari vuoden 1970 peruskartassa. Karttaan on merkitty reposaarelaisten käyttämät Takarannan kallioiden nimet. Kuva: Maanmittauslaitos.
- Råfsö på en grundkarta från år 1970. På kartan har de namn som Råfsöborna använt för klipporna på Takaranta märkts ut. Bild: Lantmäteriverket.
- Reposaari, on a basic map from 1970. The map includes the names of the Takaranta rocks used by sailors from Reposaari. Photo: National Land Survey of Finland.

tärkeä. Suuri osa Takarannan kalliohakkauksista ajoittuu Reposaaren väestön kasvun alusta 1890-luvulta 1970-luvun alkuun, jonka jälkeen Reposaari alkoi vähitellen hiljentyä.

Kertomusten mukaan purjelaivakaudella reposaarelaiset ovat odottaneet Takarannalla kevään ensimmäisiä laivoja saapuviksi. Laivojen saapuminen satamaan tiesi töitä saarelaisille. Vanhimmat kalliohakkaukset ovatkin todennäköisesti näiden töitä odottavien saarelaisten ajankulukseen tekemiä.²²

Siikarannan leirintäalueen perustamisen jälkeen myös matkailijat ovat löytäneet Takarannan Valonheitinkallion silo- tai mateenahkakalliot ja hakanneet sinne omat puumerkinsä. Uusimmat kalliohakkaukset ovatkin todennäköisimmin kesämatkailijoiden ja Reposaareen vapaa-aikaansa viettämään tulleiden nuorten tekemiä.

Paikat koetaan eri tavalla riippuen siitä, millä aikakaudella, missä kulttuurissa tai sosiaalisessa ympäristössä elämme.²³ Reposaarelaisille Takaranta on ollut lähellä kotia, mutta kuitenkin siitä irrallaan oleva oma paikka, missä on odoteltu saapuvia laivoja, tanssittu, vietetty ystävien kanssa aikaa sekä oltu kahdestaan piilossa toisten katseilta. Lomaa viettävien matkailijoiden tekemien kalliohakkauksen määrä kasvoi 1960-luvulla. He ovat halunneet tehdä omasta ehkä pikaisestakin käynnistään merkin kallioon. Muutama hakkaus on selvästi sellainen, että samat henkilöt tai osa heistä on tullut uudestaan paikalle

ja halunnut tehdä myös tästä käynnistä samaan kohtaan kalliohakkauksen.

Voidaan olettaa, että paikkakuntalaiset ja matkailijat ovat kokeneet saman paikan eri tavoin. Kuitenkin kaikki ovat hakkausten kautta halunneet luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta paikan ja sen menneisyyden kanssa. Paikalliset ja etenkin nuoret ovat ehkä hakkausten kautta halunneet legitimoida oikeuden paikkaan ja matkailijat ovat omien kallioon hakattujen puumerkkien kautta tuoneet siihen oman kulttuurisen, matkailuun liittyvän kerroksen.

KALLIOTAIDETTA TAKARANNAN KALLIOISSA

Läheskään kaikissa Takarannan hakkauksissa ei ole vuosilukuja. Vuoden 2011 inventointikorteista löytyy yhteensä 179 vuosilukua. Kahdessa vuosiluvun ja päivämäärän edessä on kirjain s, jonka vuoksi sen voidaan olettaa tarkoittavan tekijän syntymäaikaa. Vanhin vuosiluku, joka voidaan olettaa tarkoittavan tekoaikaa, on 1855. Vuosiluvun yläpuolelle on hakattu nimi "IVAN". Krimin sodan takia reposaarelaiset oli määrätty poistumaan saarelta kesällä 1855, joten hakkauksen on tehnyt ulkopuolinen mahdollisesti alueella vieraillut

- Inventoinnissa vanhin löydetty kalliohakkaus liidutettuna, IVAN 1855. Kuva: Leena Myllymäki.
- Den äldsta hällristningen som hittades vid inventeringen, krita, IVAN 1855. Bild: Leena Myllymäki.
- The oldest rock carving found during the survey chalked, IVAN 1855. Photo: Leena Myllymäki.

sotilas. Nimi viittaa venäläiseen, mutta hakauksessa on käytetty latinalaisia kirjaimia. Muita venäläisperiäisiä nimi alueella on muun muassa latinalaisin kirjaimin hakattu ”Nikolai” ilman vuosilukua. Seuraavaksi vanhin inventoiduista hakkauksista on vuodelta 1860. Vuosiluvun edessä on R ja yläpuolella nimi-kirjaimet A. H.

Kuudessatoista inventoidussa hakkauksessa on vuosiluku, joka sijoittuu 1800-luvun loppupuolelle. Viime vuosisadalla tehdyistä hakkauksista 1900–1930-luvuille ajoittuu 46 hakkausta, 1940–1950-luvuille 31 hakkausta, 1960–1970-luvuille 34 hakkausta ja 1980–1990-luvuille 30 hakkausta. Tätä uudempia hakkauksia on yhteensä 23. Uusimassa, maaliskuussa 2014 löytämässäni hakauksessa on päivämäärä 24.6.2012. Päivämäärä ja kaksi nimeä, Marjo ja Ari, on hakattu sydämen sisään.

Vuosiluvut eivät ole erillään, vaan ne yhdistyvät aina johonkin isompaan kokonaisuuteen kuten nimeen, nimikirjaimiin tai kuvaan/symboliin. Osassa vuosiluku päivämäärineen kertoo tekijänsä syntymäajan eikä tekoaikaa. Yleisempää kuitenkin on, että vuosiluvut yksin tai päivämäärien kanssa kertovat kalliohakkausten tekoajan.

Koko Takarannan yleisimpiä hakkauksia ovat nimet ja nimikirjaimet. Tekotavasta voi arvioida ikää. Vanhimmat hakkaukset on tehty huolellisesti kivimeisseliä ja pajavasaraa tai puuvasaraa käyttäen. Uusimmat ovat ennemminkin uurrettu kuin hakattu. Ikää voidaan arvioida myös kirjaintyyppin perusteella.

Kuulemieni tarinoiden perusteella suurin osa kalliohakkausten tekijöistä olisi ollut miehiä. Miesten tapana on ollut kirjoittaa nimensä muotoon etunimi tai etunimestä ensimmäinen kirjain ja sukunimi, esimerkiksi ”W. SJÖROOS”. Nimikirjoitusten ja nimikirjainten kanssa yleistä on ollut laittaa ainakin vuosi, joskus myös päivämäärä. Kallioon on hakattu myös naisten etunimiä. Tällaisia nimiä ovat Glory,

■ W. Sjöroosin nimi hakattuna Valonheitinkallioon.
Kuva: Hanna Henttinen.

■ W. Namnet Sjöroos inhugget i Strålkastarklippan.
Bild: Hanna Henttinen.

■ The name W. Sjöroos carved into Valonheitinkallio.
Photo: Hanna Henttinen.

■ Hilja-hakkaus. Kuva: Hanna Henttinen.

■ Inristningen Hilja. Bild: Hanna Henttinen.

■ Hilja carving. Photo: Hanna Henttinen.

Hilja, Olga ja Selma. Kaikki nämä naisten nimet on hakattu huolella, ja nimien perustella ne kuuluvat Takarannan vanhimpaan kalliohakkauskerrrostumaan. Yleisesti naisten nimet on hakattu ilman vuosilukuja. Miksi naiset esiintyvät kalliohakkauksissa vain etunimellä? Onko hakkauksen tekijä ollut naiseen ihastunut mies, joka on hakannut vain etunimen, vai ovatko naiset halunneet pysyä osittain anonyymeinä? Joihinkin nimiin liittyy ornamenteja, viivakoristelua ja erilaisia rajauksia.

Alleviivauksena saattaa olla koristeellisia viivoja, jotka kiemurtelevat kauniisti koko kirjoituksen alapuolella.

Eräät kalliohakkausten tekijät eivät ole halunneet paljastaa nimeään helposti ja ovat hakanneet nimensä morseaakkosin tai riimukirjaimin. Molemmiin kirjaimiin on tehty ainakin kolme hakkausta Valonheitinkallioille. Yhdessä morseaakkosin tehdyssä hakkauksessa on kolme nimeä, jotka pystyin kääntämään nimiksi Folmer, Andersson ja Rsaari (R. Saari?). Riimuin kirjoitetuissa ainakin yhdessä on sukunimi Nu/yirmi ja etunimi Heimo.²⁴

Inventoiduissa kalliohakkauksissa sydän on yleisin symboli. Siihen liittyy usein kaksi nimeä tai kahdet nimikirjaimet, jotka ovat sydämen sisällä tai ne ovat sydämen molemmin puolin. Hakkauksiin voi liittyä myös vuosi ja/tai päivämäärä. Tämän tyyppisiä rakkauden-tunnustuksia kallioilla on paljon, ja uusien niistä on hakattu vuonna 2012. Vanhimmissa kahden ihmisen nimissä ei aina ole sydäntä, vaan esimerkiksi vuodelta 1896 löydetystä rakkauden-tunnustuksessa on nimikirjaimet J. T. ja J. I. ja niiden päällä kaareen kirjoitettu "AMOR VINCIT OMNIA" (suom. rakkaus voittaa kaiken). Sydän on usein usko, toivo ja rakkaus-symbolissa, joka liitetään merenkulkuun. Näitä kolmea symbolia yhdessä on havaittu joitakin kymmeniä koko Takarannan kallioilta.

Mereen ja merenkulkuun liittyvistä symboleista ankkuri on varsinkin vanhemmissa kalliohakkauksissa yleinen. Se kertoo selvästi siitä, että miehet ovat olleet merillä ja ovat halunneet tehdä ankkurin oman nimensä yhteyteen muistoksi tästä ajasta. Uusimmat ankkurisymbolit eivät liitä tekijöitään mereen samalla tavalla kuin vanhemmissa hakkauksissa. Kuitenkin ankkuri on aina ollut vahva symboli, ja se yhdistää uusimmissa hakkauksissa ihmisen rakkauden mereen ja toivoon.

Mereen liittyviä muita kuvia ovat laivat. Niitä on löydetty Lontoon kallolta muutamia. Laivat tai veneet ovat etupäässä kuvitettu

■ Riimukirjaimin kirjoitettu sukunimi Nu/yirmi ja etunimi Heimo. Kuva: Eeva Raike.

■ Släktnamnet Nu/yirmi och förnamnet Heimo inristade med runor. Bild: Eeva Raike.

■ Last name Nu/yirmi and first name Heimo carved in runes. Photo: Eeva Raike.

■ Takarannan vanhin rakkauden tunnustus Amore vincit omnia vuodelta 1896. Kuva: Matti Salokangas.

■ Takarantas äldsta kärleksbekännelse Amore vincit omnia från år 1896. Bild: Matti Salokangas.

■ The oldest confession of love in Takaranta, Amore vincit omnia, from 1896. Photo: Matti Salokangas.

■ Yksinkertainen sydänsymboli on vuodelta 2012 ja sisältää rakastavien Marjon ja Jarin nimet. Hakkaus on tehty aivan veden rajaan. Kuva: Eeva Raike.

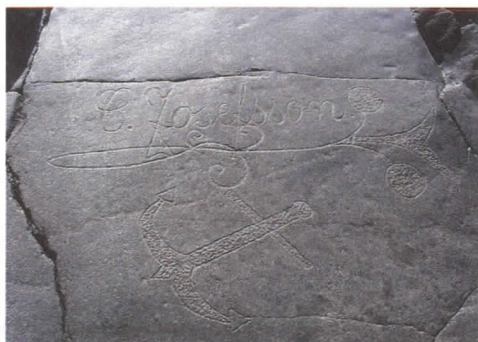
■ Den enkla hjärtsymbolen är från år 2012 och innehåller de älskandes namn, Marjo och Jari. Inristningen har gjorts alldeles ovanom vattenytan. Bild: Eeva Raike.

■ A simple heart symbol from 2012 with the names of the lovers, Marjo and Jari. The symbol was carved right at the water's edge. Photo: Eeva Raike.

purjein ja ilman vuosilukuja. Lisäksi Valonheitinkalliolla on yksi sotamerimiehen rintakuva. Sotilaan hatussa on tupsu ja kaksi nauhaa. Kuvan alapuolella ovat nimikirjaimet J. H., mutta varmuudella ne eivät liity kuvaan. Merisotilas ei vaikuta suomalaiselta tupsuhattuineen, joten kuvan teko aika ja tekijän kansalaisuus ei ole selvinnyt.

- Tupsulakkinen merisotilas Valonheitinkalliolla. Kuva: Hanna Henttinen.
- En marinsoldat med tofsmössa på Strålkastarklippan. Bild: Hanna Henttinen.
- A naval officer wearing a bobbed sailor's hat on Valonheitinkallio. Photo: Hanna Henttinen.

- Ankkuri ja tekijän nimi Valonheitinkalliolla. Kuva: Matti Salokangas.
- Ett ankare och upphovsmannens namn på Strålkastarklippan. Bild: Matti Salokangas.
- An anchor and the artist's name on Valonheitinkallio. Photo: Matti Salokangas.

Kallioiden pintaan on tehty myös eläinten kuvia, joista lintukuvat ovat yleisimpiä. Valonheitinkallioon on hakattu kyyhkynen ja kotka, joiden yhteyteen on hakattu ”C. Jokimäki 1965”, sekä puunoksalla laulava pikkulintu, jonka yläpuolelle on hakattu ”W. F. Löfblom” ilman vuosilukua. Lintujen lisäksi kallioilta on löydetty muun muassa lisko- ja käärme-hakkauksia, jotka ohuesti uurtavalta tekotavaltaan vaikuttavat melko uusilta. Lisäksi on yksi kala, joka voidaan varmuudella tulkita haueksi. Hauen yhteyteen on kirjoitettu ”W. W. Anolin syntynyt 22.1.1889”.

Poliittisia kannanottoja kallioihin on hakattuna muutamia. Sosialistinen aate on edustettuna hyvin. Reposaaressa on ollut hyvin vahva työväenluokka, mikä näkyy myös kalliohakkauksissa. Isänmaallisuudesta kertovia hakkauksia on muutama. Yhtenä esimerkkinä on kirjoitus ”Dulce et decorum est pro patria mori” eli vapaasti suomennettuna ”suloista on kuolla isänmaan puolesta”.

Osa kuvista ja symboleista ovat epämääräisiä ja heikosti kallion pintaa hakattuja tai uurrettuja. Varsinkin uudemmat kallioon tehdyt merkit ovat enemmän piirretty tai uurrettu kuin hakattu.

NELJÄ TARINAA TAKARANNAN KALLIOTAITEILIIJOISTA

Tarinoiden kautta hakkaukset saavat lihaa luiden ympärille. Myös esimerkiksi Reposaaressa historiallisten taustojen tunteminen antaa oman lisänsä näihin hakkauksiin. Paitsi aisteilla myös muistilla ja muistoilla on paikkoihin merkittävä vaikutus. Muistot ja tarinat tuovat oman osansa myös näihin kalliohakkauksiin; ilman niitä hakkaukset ovat vain kalliopiirroksia vailla sidettä tekijöihinsä ja heidän aikaansa. Olen valinnut tähän neljä kalliohakkauksen tekijää. Kolmen tekijän tarinat olen kuullut reposaarelaisilta, jotka ovat tunteneet tai

tienneet tekijät. Yhden tekijöistä löysin SF-Caravan ry:n välityksellä ja haastattelujen sekä sähköpostin kautta sain häneltä tietoja hakkauksen tekemiseen liittyvistä syistä.

Tuffa Wiktor Walfrid Uddfolk (ent. Karlsson)

”Karlssonin Viku” syntyi Reposaareissa 13.10.1882²⁵, aikana, jolloin Reposaaren väkimäärä kasvoi merkittävästi muun muassa sahan perustamisen myötä. Väkimäärän mukana saarelle tuli kirkko, koulu apteekki, lääkäri ja lennätin. Wiktorin isä oli muuttanut Kristiinankaupungin Uttermossen kylästä Reposaaren sahalle töihin vuonna 1876.²⁶ ”Viku” kävi kansakoulua jonkin aikaa ja meni vain kymmenvuotiaana isänsä perässä sahalle töihin 22.6.1893. Ensimmäisen kerran hän lähti merille kaksikymmenvuotiaana vuonna 1903 s/s Finlandialla. Hän jatkoi merellä oloaan vielä vuosina 1904–1905 ja vaihtoi laivaa vuosittain. Välillä hän kävi sahalla töissä, mutta meri veti

puoleensa vielä ainakin kahtena kesänä vuosina 1909 ja 1916. Yleisesti kesät oltiin merillä ja talvet sahalla, jos töitä sieltä sai. Sisällissodassa Wiktor oli punaisten puolella ja joutui sotavangiksi. Sisällissodan jälkeinen aika oli vaikeaa, koska vankileireiltä palasi miehiä takaisin ja kaikille ei enää ollut töitä. ”Viku” kuitenkin sai töitä, ja hän työskenteli sahalla aina vuoteen 1946 saakka, jolloin hän jäi täysin palvelleena eläkkeelle.²⁷

Wiktor teki kalliohakkauksensa vielä, kun hänen sukunimensä oli Karlsson. Sukunimi

- Haakon Uddfolkin pojanpojat Eero ja Arvi ”Tuffan” kalliohakkauksella kesällä 2008. Kuva: Haakon Uddfolk.
- Haakon Uddfolks sonsönerna Eero och Arvi vid ”Tuffas” hällristning sommaren 2008. Bild: Haakon Uddfolk.
- Haakon Uddfolk's rock carving ”Tuffa” and grandsons Eero and Arvi Uddfolk in summer 2008. Photo: Haakon Uddfolk.

muutettiin vasta 1950-luvulla. ”Vikun” pojan-pojan Haakon Uddfolkin mukaan kalliohakkaus olisi tehty joskus 1902–1920-lukujen välisenä aikana.²⁸ Hakkauksessa on hänen nimensä muodossa ”W. W. KARLZZON”. Nimen ympärillä on merellisiä aiheita: ankuri, majakka, kaksi airoa sekä jonkinlainen kalan ja käärmeen risteymä. Hakkauksessa näkyy vahvasti meren ja merellä työskentelyn vaikutus.

Wiktor Walfrid Uddfolk kuoli 20.1.1956, ja hänet haudattiin Reposaaren hautausmaalle. Wiktorin pojanpoika Haakon Uddfolk asuu Reposaassa, ja hänen ”Tuffansa” kalliohakkaukset ovat jälkipolven tiedossa. Kuvassa hän on vienyt omat pojanpoikansa katsomaan isoisänsä kalliohakkauksia. Toivottavasti myös näiden poikien lapset saavat aikanaan nähdä tämän hakkauksen ja tietää, mitä W. W. Karlsson teki elämässään.

Aatteen mies Aade Sipilä ja tähdet kalliossa
Aade Sipilä syntyi Reposaassa 18.9.1908. Hänen isänsä kuoli sisällissodan aikana. Aade itse lähti Neuvostoliittoon 1920-luvulla Lapuan

liikkeen aikana, mutta palasi takaisin Reposaareen 1930-luvun alussa. Paluunsa jälkeen Aade Sipilä oli hakannut Siikarannan Punaisille kalliolle ympyrän, jonka sisällä ovat tähti, sirppi ja vasara.²⁹

Kalliohakkauksen teosta ei ole kuvaa, mutta heti valmistumisen jälkeen siitä on otettu kuva, jossa neljä tyttöä makaa hakkauksen takana. Yhdellä tytöistä on kädessään kivimeisseli ja toisella narulla päällystetty puuvasara. Reposaaren rantaparlamentin kokouksessa monet kertoivat tehneensä samanlaisilla työkaluilla kalliohakkauksia vielä 1950-luvulla.³⁰ Tyttöjen hiusmuodin ja vaatetuksen perusteella

- Tähti, sirppi ja vasara -hakkaus Punaisilla kallioilla. Kuva on otettu mahdollisesti heti hakkauksen valmistumisen jälkeen. Kuva: Juhani Salmen kotiarkisto.
- En inristing med en stjärna, en skära och en hammare på Röda klipporna. Bilden har eventuellt tagits genast efter att inristingen gjorts. Bild: Juhani Salmis hemarkiv.
- A star, hammer and sickle carving in the red cliffs. The photographs may have been taken right after the carving was finished. Photo: Home archive of Juhani Salmi.

■ Kuvatähti, sirppi ja vasara -hakkauksesta nykyisessä kunnossa. Kuva: Eeva Raike.

■ En bild av inristningen med en stjärna, en skära och en hammare i sitt nuvarande tillstånd. Bild: Eeva Raike.

■ A photograph of the star, hammer and sickle carving in its present condition. Photo: Eeva Raike.

■ KNI-hakkaus, jonka alapuolella nimikirjaimet A. S. (Aade Sipilä?). Kuva: Samuli Penttinen.

■ Inristningen KNI, under vilken initialerna A. S. finns uthuggna (Aade Sipilä?). Bild: Samuli Penttinen.

■ A carving of the letters KNI with the initials A.S. underneath (Aade Sipilä?). Photo: Samuli Penttinen.

kuva on otettu 1930-luvulla. Hakkaus on ole-massa Punaisilla kallioilla vielä nykyäänkin. Hakkaus peitettiin piellä 1930-luvun lopulla, mutta ajan myötä piestä on jäljellä vain pieniä merkkejä hakkauksessa. Jossain vaiheessa sen päälle oli pursotettu polyuretaania, mutta sii-täkin oli kevättalvena 2014 vain pieniä merkkejä.³¹ Aade Sipilän myöhäisemmästä elämästä ei ainakaan Reposaaren rantaparlamentilla ollut tietoa.

Lisäksi kallioilla on ainakin kolme tähteä, jotka ovat hyvin samanlaisia kuin vasaran ja sirpin yhteydessä oleva tähti. Yhden tähden yhteyteen on hakattu sanat ”Eläköön Neuvosto Suomi”. Kirjoitus on jälkeenpäin yritetty hakata pois. Yhdessä hakkauksessa tähti on lipun sisällä ja sen keskellä on kirjaimet ”KNI”, joka on lyhenne vuosina 1907–1943 toimineesta kansainvälisestä kommunistisesta nuoriso-internationaalista. Suomessa KNI:hin kuului vuodesta 1921 Suomen sosiaalidemokraattien nuorisoliitto, jonka viranomaiset lakkaut-tivat vuonna 1923. Tämän jälkeen KNI:hin kuului salainen Suomen kommunistinen nuorisoliitto, joka perustettiin vuonna 1925 ja joka toimi vuoteen 1936.³² Yksi tähdistä on pelkkä symboli ilman kirjoituksia. Tämän hakkauksen alapuolella ovat nimikirjaimet A. S., jotka voisivat tarkoittaa Aade Sipilää.

Muita työväenaatteeseen liittyviä hakkauksia Reposaaren kallioilla on muutama. Niiden tekijästä ei ole varmuutta, mutta Aade Sipilä on saattanut tehdä myös osan näistä.³³ Yhdessä hakkauksessa on viiri, jossa lukee ”Wapaus, Weljeys, Tasaarvo”. Viirin yläpuolella on heiluvat tupsut. Kirjoittajalle on tullut pieniä kirjoitusvirheitä, kuten väärin päin hakattu j-kirjain ja tasa-arvo-sanasta puuttuva väliviiva. W-kirjaimen käyttö osoittaa, että kirjoitus on varmaankin tehty viimeistään 1930-luvulla. Hakkaus on korkeudeltaan noin metrin ja leveydeltään noin 0,7 metriä. Sen viereen on hakattu kaksi nimeä A. Lindroos ja Olca H., jotka kuitenkin ovat erillään tästä julistuksesta.

Taivaan taiteilija Frans Walter Mäenpää

Waltter ”Valtteri” Mäenpää syntyi 23.3.1921 Reposaareissa. Hän oli pienestä pitäen taitava piirtäjä ja erilaisten tapahtumien järjestäjä. Kuten monet reposaarelaiset miehet Valtterin lähti nuorena miehenä merille, jonka jälkeen hän työskenteli satamatöissä Tahko-luodossa ja Porin kaupungilla.³⁴

Valtteri Mäenpää teki ainakin kaksi kalliohakkausta Reposaaren kallioille. Toinen on Valonheitinkalliolle aivan W. W. Karlssonin hakkauksen vieressä ilman vuosilukua. Tässä hakkauksessa on patakuvio, jonka sisällä on nimikirjaimet V. M. ja alapuolella nimi V. Mäenpää. Toinen hakkaus on isompi ja varustettu vuosiluvulla 1939. Tällöin Valtteri on ollut 18-vuotias ja mahdollisesti ollut jo merillä. Hakkauksen sydämen sisäpuolella on risti ja ankuri. Sydämen yläkaarien päälle on hakattu nimi Valtteri Mäenpää ja sydämen vasemmalle puolelle kämmenkuva, joka mahdollisesti on tekijän oma. Jos hakattu

kämmenjälki on Valtterin, hän käytti sitä hakkauksessaan mahdollisesti samalla tavoin kuin kivikauden ihminen maalaamalla oman kätensä kallioon ja tekemällä itsensä kuolematomaksi. Hakkauksessa olevat symbolit usko, toivo ja rakkaus ovat olleet erityisen pidettyjä merimiesten keskuudessa. Niitä on käytetty muun muassa merimieskirstujen koristeina ja jopa tatuointiaiheina.³⁵

Valtteri Mäenpää oli värikäs reposaarelainen persoona, jonka tempauksista monet saivat nauttia. Kuitenkin rakkaus vei hänet 1960–70-lukujen vaihteessa pois kotiseudultaan Ouluun ja ”taivaan taiteilijaksi” hän siirtyi 22.12.2012.³⁶

■ Valtteri Mäenpään vuonna 1939 tekemä usko, toivo ja rakkaus -kalliohakkaus. Kuva: Matti Salokangas.

■ Hällristningen tro, hopp och kärlek som Valtteri Mäenpää gjorde år 1939. Bild: Matti Salokangas.

■ A faith, hope and love carving made by Valtteri Mäenpää in 1939. Photo: Matti Salokangas.

Perhe Jyväskylästä

Lomanviettäjistä saarella kertoo hakkaus, johon on hakattu asuntovaunun ääriviivat ja sen sisälle neljä nimeä Satu, Raija, Olli ja Samuli, päivämäärä 12.8.82 sekä tunnus SFC2711. Karavaanaritunnuksen kautta sain yhteyden kalliohakkausten tekijöihin. Olavi ”Olli” Koskinen kertoi perheen viettäneen monta kesälomaa 1980-luvulla Siikarannan leirintäalueella Kafi-merkkisessä asuntovaunussa.

Valonheitinkallion kalliohakkaukset antoivat heille inspiraation hakata myös oman puumerkinsä kallioon pintaan. Ilman vanhoja hakkauksia oma hakkaus olisi Olli Koskisen mukaan jäänyt tekemättä. Kohde valittiin huolella vanhoja hakkauksia kunnioittaen. Hakkaus on tehty kahden osassa niin, että vuonna 1983 lisättiin samana vuonna syntyneen Samuli-pojan nimi.³⁷

Olli-isä ja Raija-äiti³⁸ tekivät hakkausten yhdessä metallitaltalla ja vasaralla. Perhe Koskinen vietti 1980- ja 1990-luvuilla Siikarannassa 2–3 viikkoa ja joskus koko kesäloman. Heitä viehätti Reposaassa sen omalaatuinen kulttuuri, urheilumahdollisuudet sekä meren läheisyys. Takarannan aava meri ja Valonheitinkallion sileät kalliot Siikarannan leirintäalueen lähellä olivat heille tärkeitä. Lasten kasvettua ja lähdettyään omille teilleen myös vierailut Reposaassa ja Siikarannan leirintäalueen ovat jääneet.³⁹ Kuitenkin omalla kalliohakkauksellaan perhe Koskinen loi yhteenkuuluvuuden paikkaan ja sen menneisyyteen. Näin he ovat olleet omalla panoksellaan luomassa pitkää kalliohakkausten ketjua Takarannan kallioiden taidegalleriassa.

■ Koskisen perhe lomailmassa Reposaassa vuonna 1983. Kuvassa Raija, Satu, Samuli ja Jenny-koira. Kuva: Olavi Koskinen.

■ Familjen Koskinen semesterar på Räfsö år 1983. På bilden syns Raija, Satu, Samuli och hunden Jenny. Bild: Olavi Koskinen.

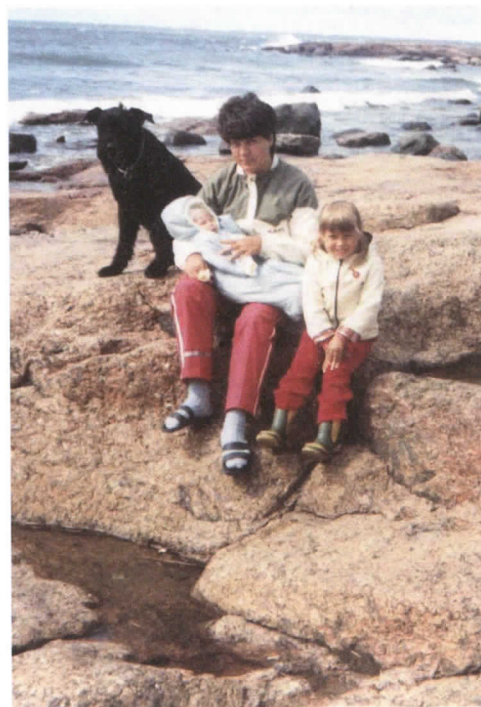
■ The Koskinen family holidaying in Reposaari in 1983. Pictured: Raija, Satu, Samuli and Jenny the dog. Photo: Olavi Koskinen.

■ Kesälomamatkaajien Olavi ja Raija Koskisen tekemä kalliohakkaus vuodelta 1982. Hakkausta on täydennetty vuonna 1983 Samuli-nimellä. Kuva: Hanna Henttinen.

■ En hållristning av semesterresenärerna Olavi och Raija Koskinen från år 1982. År 1983 kompletterades inristningen med namnet Samuli. Bild: Hanna Henttinen.

■ A rock carving made by summer holidaymakers Olavi and Raija Koskinen in 1982. The name Samuli was added to the carving in 1983. Photo: Hanna Henttinen.

MUITA KALLIOHAKKAUKSIA VEDEN ÄÄRELLÄ

Laajoja kallishakkausalueita Suomessa Taka-rannan lisäksi on muutamia, joista tunnetuimmat ovat Hangon Hauensuoli ja Imatran Imatrankoski. Lisäksi kalliohakkauksia on ainakin Porin Lampaluodon Tylytyssä, Tampereen Rauhaniemessä ja Helsingin Santahaminassa. Muinaisjäännösrekisterin perusteella pieniä muutaman hakkauksen kohteita on ympäri Suomea parisensataa.⁴⁰

Hauensuoli

Tunnetuin Suomen kalliohakkausalueista on Hauensuoli (ruots. Gäddtarmen). Tällä Hangon edustalla olevalla saarella kaiverruksia ja hakkauksia on inventoitu lähes 3 hehtaarin suuruiselta alueelta noin 650 kappaletta. Vanhimmat ajoittuvat 1400-luvun loppuun tai 1500-luvun alkupuolelle ja nuorimmat ovat 1900-luvulta.⁴¹ Alueen luonnonsatama oli hyvä ja vilkas välietappipaikka 1600-luvulle asti, jonka jälkeen satama mataloitui, laivat suurenivat ja luotsitoiminta kehittyi. Kaikki nämä vähensivät Hauensuolen käyttöä, mutta paikka säilyi merenkulkijoiden tiedossa ja tulevinakin vuosisatoina paikalla käytiin katsomassa vanhoja kaiverruksia ja jättämässä tuleville sukupolville merkkejä omista käynneistä kohteessa.⁴²

Hauensuolen kalliokaiverrukset ovat selvästi paikalla lyhyen ajan viivähtäneiden merenkulkijoiden tekemiä heidän odotellessaan parempia purjehduskelejä suojaisessa satamassa. Uudemmat kaiverrukset ovat varmaankin huviveneilijöiden merkkejä. Kohde on nykyisin muinaisjäännösalue, jota suojellaan ja hoidetaan, jotta hakkaukset eivät peittyisi samaliiniin, vaan olisivat kävijöiden nähtävissä.⁴³

Imatrankosken rannat

Toinen tunnettu kalliotaidekohde on Imatran Imatrankosken kalliohakkaukset, joiden tarkkuusinventointi tehtiin vuonna 2010 muiden

alueen historiallisten rakenteiden kanssa.⁴⁴ Inventoinnissa paikallistettiin yhteensä 126 historiallista kalliohakkausta.

Ennen voimalaitoksen rakentamista vuonna 1929 vapaasti kuohuvaa koskea kävivät ihailemassa tuhannet ihmiset, ja monet heistä jättivät merkkinsä rantapaviljonkialueen kallioihin. Kuuluisimpia kävijöitä olivat Venäjän keisarinna Katariina II ja Brasilian keisari Pedro II. Katariinan käynnistä ei tehty kalliohakkausta alueelle, mutta Pedro II:n käynnistä kertova hakkaus on vielä nähtävissä.⁴⁵ Hakkauksista suuri osa on vielä sidottavissa historiallisiin ihmisiin Imatran Valtionhotellin vieraskirjojen avulla.⁴⁶

Imatrankosken rannoilla olevissa hakkauksissa on nimikirjoituksia ja nimiä sekä kyrillisiin että latinalaisiin kirjaimiin. Vanhimmat saattavat olla jo 1700-luvulta, mutta varmuudella ne ajoittuvat 1800–1900-luvuille.⁴⁷ Hakkauksista 56:een on merkitty vuosilukuja ja niistä 25:ssä vuosiluku on 1874. Kyrillisiin kirjaimiin tehtyjä hakkauksia on 42. Mielenkiintoinen hakkaus on 1980-luvulta, jonka joku tuntematon on tehty muistoksi Ruotsin kuninkaan Kaarle Kustaa XVI:n ja kuningatar Sylvian käynnistä Imatralla 24.8.1984.

Takaranta ja sen läheinen Lampaluodon Tyltty

Näistä laajoista kalliotaidealueista Reposaaren Takarannan kalliot eroavat selvästi. Hakkauksia on hyvin laajalla alueella ja niitä on satoja tai jopa yli tuhat. Inventoituja näistä hakkauksista on vain pieni osa. Aiheet hakkauksissa ovat runsaampia ja tekijöiden taustat ja roolit laajempia kuin esimerkiksi Hauensuolessa ja Imatrankoskella. Myös poliittisuus tulee Takarannan hakkauksissa näkyviin.

Hauensuolen vanhimmat hakkaukset liittyvät vahvasti merenkäyntiin ja aateleihin. Imatrankosken hakkauksista suurimman osan ovat tehneet 1800-luvulla kylpylässä aikaansa viettäneet matkailijat, joista suuri osa oli venäläisiä.

Takarannan kalliohakkauksista suuri osa on epäilemättä reposaarelaisten – muun muassa merimiesten, sahalaisten ja konepajalla työskennelleiden – tekemiä. Vasta 1960- ja 1970-lukujen aikana matkailijat löysivät Takarannan kalliot pengertien rakentamisen myötä ja aloittivat omien hakkausten tekemisen kallioille.

Selvästi merenkulkuun liittyviä kalliohakkauksia tunnetaan Reposaaren läheiseltä Lampaluodon saarelta, joka on nykyisin yhdistetty silloilla ja pengertiellä sekä Reposaareen että mantereeseen. Takarannan ja Lampaluodon kalliohakkauksen välimatka linnuntietä on noin 4 kilometriä. Unto Salo kirjoitti artikkelin Lampaluodon Tyltyn kalliopiirrosten löytymisestä ja inventoinnista vuoden 1962 Suomen Kotiseutuliiton julkaisussa. Unto Salo pystyi tarkastuksessaan havaitsemaan kallion pinnasta aurinkokellon ja vuosilukuja 1600- ja 1700-luvuilta. Kaikkiaan kalliossa havaittiin 11 jokseenkin selvää vuosilukua sekä 13 vaikeasti tulkittavaa merkkiä, joista osa on ollut mahdollisesti nimikirjaimia. Useimmat vuosiluvut ovat 1600-luvun lopulta ja viimeisin vuosiluku on joko 1715 tai 1716. Tuohon aikaan Tyltyn kalliopiirrookset ovat olleet meren äärellä suojaisessa poukamassa. 1600-luvun karttoihin on merkitty Porista johtavan laivareitin kulke- neen kohteen eteläpuolitse ja haarautuvan Mäntyluodon editse etelään ja pohjoiseen.⁴⁸

Salon tarkastuksen aikana vuonna 1961 kohde sijaitsi keskellä metsää matalalla huomiota herättämättömään pienellä vain 4–5 neliömetrin suuruisella kalliopaljastumalla, jota vuoden 2013 etsinnöissä ei enää löydetty.⁴⁹ Kuitenkaan alueella ei ole tehty suuria maasiirtoja tai rakennushankkeita, joten pieni kallioalue hakkauksineen on peittynyt kasvilisäyksen alle ja odottaa uusia etsintöjä.

Vaikka Tyltyn kohde ei aivan laivareittien varrella hakkausten teko-ohjelmalla ollutkaan, luultavasti merkit ovat kalastajien tekemiä.⁵⁰ Esimerkiksi silakanpyyntiä harjoitettiin alueella nuotalla, ja apajapaikalle tulevia saaliita

valvottiin rannalta käsin. Odotusaika saattoi olla pitkäkin, joten aikaa kalliohakkauksen tekemiseen jäi.⁵¹ Varmaa kuitenkin on, että tämä kohde kuin myös Hauensuoli on liittynyt tiiviisti merellä tapahtuvaan toimintaan, muun muassa meren tyyntymisen odottamiseen ja kalasaaliiden odotteluun, kun Takarannan kallioiden hakkaukset liittyvät suurimmaksi osaksi rannalla tapahtuneeseen vapaa-ajan viettoon.

MUINAISJÄÄNNÖS VAI ELÄVÄ KULTTUURIPERINTÖKOHDE

Kolme kalliohakkaukshakohdetta Hauensuoli, Imatrankosken rannat sekä Tylty on luokiteltu muinaisjäännöksiksi. Tyltyn kohteen tarkkaa sijaintia ei nykyisin tunneta, mutta vuoden 1962 jälkeen alueella ei ole tehty suuria maansiirtoja, joten sen perusteella hakkaukset ovat vielä olemassa, vaikkakin peittyneet luonnollisen maanpeitekasvun vuoksi näkymättömiin. Näiden kaikkien kolmen kohteen kohdalla on ymmärrettävää, että ne on haluttu muun muassa ikänsä ja erityispiirteidensä perusteella suojella. Muinaismuistolain tuella kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoja Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta. Kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat mm. kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia, muita piirroksia tai maalauksia, hiomauria, muita hionnan tai hakkuun jälkiä tai uhrikuoppia. Ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty.⁵² Kiinteille muinaisjäännöksille ei ole ikärajaa, ja nykyisin nuorimpia suojelun piiriin kuuluvia kohteita ovat toisen maailmansodan aikaiset puolustuslaitteet.⁵³

Saatuaan muinaisjäännösstatuksen kohde saa lainvoimaisen suojelun, jolloin sen kuntoa on helpompi valvoa ja siellä voidaan tehdä

tarvittavia hoitotoimenpiteitä. Sekä Hauensuolen että Imatrankosken kohteita hoitavat yhteistyössä Museoviraston ja Metsähallituksen kanssa paikalliset museot. Suojeluun ja hoitoon kuuluu hakkausten puhdistaminen ja ainakin Hauensuolessa myös hakkausten maa-laaminen punamultamaalilla. Muinaismuistolain nojalla kohteisiin ei enää saa tehdä uusia hakkauksia, vaikka olisi matkailijana Imatralla tai veneretkellä Hauensuolessa.

Kohteista Hauensuoli ja Imatrankosken rannat sekä Reposaaren Takaranta kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Porin Lampaluodon Tytyn kalliohakkauskohde jää tämän statuksen ulkopuolelle.

Takaranta ja erityisesti sen Valonheitinkallion ja Riitakallion alueet ovat eläviä kulttuuriperintökohteita, jonne ihmiset haluavat nykyäänkin käydä tekemässä oman merkkinsä kallioon vanhojen hakkausten sekaan. Richard A. Rogers on tutkinut Pohjois-Amerikan kuvien autiomaiden kalliopiirroksia, jotka ovat alkuaan intiaanien tekemiä. Esimerkiksi Kalifornian Inyon alueen intiaanien alkuperäisiin, satoja vuosia vanhoihin kuviin kuuluvat isosarviset lampaat, joita alueella on yli 150. Vuonna 1895 satunnainen matkailija Bill Key piirsi oman isosarvisen lampaan kuvansa ja nimensä lähelle näitä alkuperäisiä hakkauksia, mutta ei kuitenkaan niiden päälle. Hänen hakkauksensa ei häpäise tai turmele alkuperäisiä elementtejä, vaan kuvan isosarvinen lammaskuori on tehty eri tyyliin kuin alkuperäiset, ja se voidaan Rogersin mukaan tulkita myös kunnioituksena alkuperäisille lammaskuville. Lisäksi Bill Keyn hakkauksen vieressä on vielä uudempi kalliohakkaus ”TG”, jossa vuosilukuna on 1995. Tämä hakkaus on mahdollisesti tehty vuosilukujen 1895 ja 1995 samankaltaisuuden vuoksi. Näissä kahdessa uudemmassa kalliohakkauksessa ei Rogersin mukaan ole kysymystä töhrimisestä tai vandalismista, vaan vastakäistä ja dialogista menneisyyden kanssa.⁵⁴

Juuri tästä voi myös Takarannan kallio-aidetöissä olla kysymys. Ihmiset haluavat kunnioittaa ja olla yhteydessä vanhempien hakkausten kanssa. He voivat käyttää samantyyppisiä kuvioita kuin mitä alueella on aikaisemmin käytetty, mutta omalla tyylillään. Esimerkiksi Valonheitinkallion ja Riitakallion sydänkuvia tai rakkaudentunnustuksia kahden ihmisen nimillä tai nimikirjaimilla on tehty 1800-luvun puolivälistä tähän päivään saakka. Myös symbolit usko, toivo ja rakkaus ovat vielä tämänkin päivän kalliohakkauksissa mukana, vaikka tekijät eivät enää merellä töissä olisi olleetkaan. Hauensuolen ja Imatrankosken kalliot on suojeltu muinaismuistolaille tuleville sukupolville, eikä hakkauksia saa enää alueelle tehdä. Takarannan kalliot voitaisiin myös suojella lailla, mutta se voisi muuttaa aluetta ja sen luonnetta. Muuttuisiko Takaranta maisemien ja jo olemassa olevien hakkausten katselukohdeksi vai jatkaisivatko ihmiset mahdollisesti kalliohakkausten tekemistä lain vastaisesti?

Voisiko Takarannan kalliohakkauksia suojella niin, että ihmisiä informoitaisiin alueen arvosta ja valistettaisiin heitä tekemään omat kalliohakkauksensa vanhoja kunnioittaen? Näin perinne saisi alueella jatkua ja taidekallioiden aikaskaala laajentua. Jo 50 vuoden päästä meidän aikamme kalliohakkaukset voivat saada samanlaisen arvostuksen kuin mitä me nyt annamme 1950-luvun hakkauksille. Näin alueen luonne elävänä kulttuuriperintökohteena säilyisi ja ihmiset voisivat tulevaisuudessaakin jättää itsestään merkin kauniiseen merenrantamaisemaan.

VIITTEET

¹ Häyrynen 2006, 8.

² Käyntini Takarannan Valonheitinkallion mateennahkakalliolla liittyi Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman huhtikuun lopulla vuonna 2011 Reposaaren pidetyn kenttätökurssin esivalmisteluihin.

Kenttäkurssin päätarkoitus ei ollut inventoida kalliohakkauksia, vaan selvittää Reposaaren maiseman muutosta karttojen avulla ja haastatella paikallisia asukkaita. Samana Keväänä Satakunnan Museon museoharjoittelija Riikka Kaivola-Häyry aloitti Takarannalla Valonheitinkallion kallio-

hakkausten inventoinnin, joten päättimme olla avuksi tuossa suuressa urakassa. Riikan ahkeruudesta ja meidän avustamme huolimatta vain pieni osa kalliohakkausista ehdittiin käydä läpi. Inventointikortteja kirjoitettiin 366. Lisäksi kalliohakkaukset levittäytyvät laajemmalle alueelle kuin ensin oletimme. Ne levittäytyvät Takarannan Valonheitinkalliosta sekä pohjoisluoteeseen Riita- eli Punaisille kalliolle sekä etelä-kaakkoon Junnilan kallioilta aina Lontoon kalliolle saakka.

³ Tuan 2006, 19.

⁴ Esim. Edgren 2000.

⁵ Reposaaren Rantaparlamentti on vuonna 2007 perustettu miesten vapaa-muotoinen yhdistys, joka kokoontuu joka tiistai klo 9.30 Reposaaren entisellä kansakoululla. Se on epäpoliittinen ja sen edustajistoon pääsee ilman kummempia byrokraatioita ja rajoituksia.

⁶ Smith 2006, 2.

⁷ Kalliotaiteen eri muotoja ovat kalliomaalaukset, -piirrokset, -uurrokset ja -hakkaukset. Esihistoriallisessa yhteydessä puhutaan yleisesti kalliopiirroksista ja -uurroksista. Takarannan historialliseen aikaan ajoittuvan kalliotaiteen olen nimennyt tässä artikkelissa kalliohakkausiksi erottamaan ne esihistoriallisista kalliopiirroksista.

⁸ Pori-tieto.

⁹ Lähteenoja el. 1942, 5–8.

¹⁰ Lähteenoja el. 1942, 12, 40.

¹¹ Ennekari 1998, 13.

¹² Ennekari 1998, 15.

¹³ Lähteenoja el. 1942, 106–112.

¹⁴ Lähteenoja el. 1942, 207.

¹⁵ Lähteenoja el. 1942, 207–225 & Pori-tieto

¹⁶ Rihihio 2011, 40.

¹⁷ Rihihio 2011, 40.

¹⁸ Mirja Nurminen 9.1.2014 (suullinen tiedonanto).

¹⁹ Lontoon kallio on saanut nimensä alueella olevasta Axel Gottschalk-Gustafssonin London-huvilasta, joka toimi vuodesta 1890-luvulla pensionaattina. Huvilan nimen alkuperästä ei löydy tietoja. Junnilan kalliot ovat taas nimetty apteekkari R. Junne-liuksen alueella rakentamasta huvilasta, joka sai nimekseen Junnila. Nykyään Junnila on seurakunnan omistuksessa.

²⁰ Hankonen 2005, 7–8.

²¹ Rihihio 2011, 38.

²² Rihihio, 2011, 39–40.

²³ Forselles-Riska 2006, 218.

²⁴ Käytin hyväksi morseaakkosissa partiolaisen wikisivustoa ja riimukirjaimissa Jyväskylän yliopiston Tietoa riimuista -sivustoa.

²⁵ Uddfolk 2013

²⁶ Lähteenoja el. 1942, 206.

²⁷ Uddfolk 26.11.2013

²⁸ Uddfolk 10.1. ja 11.1.2014

²⁹ Mäenpää, 26.10.2012.

³⁰ Reposaaren rantaparlamentin tapaamisesta 26.11.2013 tehty äänite.

³¹ Matti Salokankaan kertomus pikeämisestä sekä hänen kuvansa vuodelta 2008 hakkauksesta, jonka päällä on polyuretaania.

³² http://fi.wikipedia.org/wiki/Kommunistinen_nuorisointernationali

³³ Reposaaren rantaparlamentin tapaamisesta 26.11.2013 tehty äänite.

³⁴ Uddfolk 2014.

³⁵ Pietarsaaren kaupunki.

³⁶ Valtteri Mäenpään kuolinilmoituksessa oli käytetty ”taivaan taitelijä” -titteliä.

³⁷ Olli ja Raija Koskinen asuvat nykyisin Tuulosessa. Lapset ovat muuttaneet jo omilleen.

³⁸ Olli ja Raija Koskinen haastattelu 13.1.2014.

³⁹ Olli ja Raija Koskinen haastattelu 13.1.2014.

⁴⁰ <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

⁴¹ Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

⁴² Metsähallitus,

www.luontoon.fi

⁴³ Museovirasto, Hoitorekisteri.

⁴⁴ Köngäs & Mikkonen 2010.

⁴⁵ Köngäs & Mikkonen 2010, 53, Imatran seudun ympäristötoimi

⁴⁶ Museovirasto, Hoitorekisteri & Muinaisjäänne rekisteri.

⁴⁷ Köngäs & Mikkonen 2010, 4.

⁴⁸ Salo 1962, 150.

⁴⁹ Satakunnan Museon arkeologi Leena Koivisto kävi paikalla keväällä 2013, mutta Salon artikkelissa olevan kartan perusteella kohdetta ei löydetty.

⁵⁰ Salo 1962, 151.

⁵¹ Salo 1962, 152.

⁵² Muinaismuistolaki.

⁵³ Museovirasto, arkeologisen kulttuuriperinnön suojelu.

⁵⁴ Rogers 2006.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Tutkimusaineisto

Kalliohakkausten inventoinnissa keväällä 2011 täytetyt inventointilomakkeet, joita on yhteensä 366 kpl. Lomakkeita ei ole vielä arkistoitu Satakunnan Museon arkistoon.

Äänitteet ja muut tiedonannot

Äänite Reposaaren Rantaparlamentin kokouksesta 26.11.2013. Sähköpostikeskustelut Haakon Uddfolkin kanssa 26.11.2013, 10.1.2014 ja 11.1.2014. Suullinen tiedonanto Mirja Nurminen 9.1.2014. Puhelinkeskustelu Olavi Koskinen kanssa 15.1.2014.

Internet-sivustot (tarkastettu 12.1.2014)

Imatran seudun ympäristötoimi: <http://www.imatran-seudunymparistotoimi.fi>

Metsähallitus:

<http://www.luontoon.fi/Retkikohteet/historiakohteet/muinaisjaannokset/hauensuolenkalliopiirrokset/Sivut/Default.aspx>

Museovirasto: www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/arkeologisen_kulttuuriperinnon_suojelu

Museoviraston kulttuuriympäristörekisteriportaali:

Muinaisjäänne rekisteri; Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Muinaismuistolaki:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1963/19630295>

Pietarsaaren kaupunki: <http://www.jakobstad.fi/jbst/html/14.shtml>

Pori-tieto: <http://www.poritieto.com/index.php?title=Etusivu>

Kirjallisuus

Edgren, Torsten 2000. Gäddarmen vid Hangö. Ett bildgalleri från historisk tid.

Teoksessa Torsten Edgren & Helena Taskinen (toim.) *Ristad och målad. Aspekter på Nordisk bergkonst*. Helsinki. Museovirasto.

Ennekari, Risto, 1998. *Hacklin. Sata vuotta satamassa*. Yo Hacklin Ltd. Pori.

Forselle-Riska Cecilia af, 2006. Menneisyyden muuttuvat paikat. Teoksessa Seppo Knuuttilla, Pekka Laaksanen & Ulla Piela (toim.) *Paikka. Eletty, kuvittelu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisuuden Seura.

Honkanen, Ilona, 2005. *Kalastajatorpasta kansallispuiston osaksi*. Proseminarityö. Turun yliopisto, maisemantutkimus (painamaton).

Häyrynen, Maunu, 2006. Selkämeren saaristomaisema. Teoksessa Maunu Häyrynen et al. (toim.) *Tuntelmaton saaristo. Selkämeren saariston eletty maisema*. Helsinki. Otava.

Köngäs, Ulrika & Mikkonen, Tiina 2010. *Imatra Imatrankoski. Kalliohakkausten ja historiallisten rakenteiden dokumentointi ja kartoitus*. Helsinki: Museovirasto.

Lähteenoja, Aina, Pulkkinen Osk. & Hacllin, Werner, 1942. *Reposaaren historia*. Helsinki: Frenckellin kirjapaino osakeyhtiö.

Rihihio, Anssi 2011. *Kotipaikka – Rakkaus, paikallidentiteetti, yhteisöllisyys, ristiriitaiset tunteet*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, maisemantutkimus (paina-maton).

Rogers, Richard A., 2006. *Rock Art: Indigenous Images, Historic Inscriptions and Contemporary Graffiti*. Mark Neumann (ed.). *Documentary Works*, <http://documentaryworks.org/stories/rockart.htm>.

Salo, Unto 1962. Tyltyn kalliopiirrosten arvoitus. *Kotiseutu* 53.

Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. New York: Routledge.

Tuan, Yi-Fu, 2006. Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Seppo Knuuttilla, Pekka Laaksanen Ulla Piela (toim.) *Paikka. Eletty, kuvittelu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. Helsinki: Suomalaisuuden Seura.

Sammandrag

Konstklipporna på Räfsö – Ett levande kulturarvsobjekt som famnas av Bottenhavet

UTGÅNGSPUNKTEN I ARTIKELN är de hundratals hållristningar som gjorts på Takaranta klipporna på Räfsö i Björneborg. Ristningarna har huvudsakligen havstema och utifrån årtalen kan de äldsta av dem dateras till mitten av 1800-talet. Intressant är att ristnings-traditionen har levt kvar fram till våra dagar med respekt för de gamla ristningarna.

De historiska hållristningarna i Finland har undersökts bara i liten utsträckning. Vidsträckta områden med hållristningar från historisk tid i Finland är till exempel namnen och årtalen som turisterna graverat i närheten av Imatrankoski samt Gäddtarmens hållristningsöar utanför Hangö som är ett unikt minnesmärke för sjöfarare i Östersjöområdet. Merparten av ristningarna på Gäddtarmen dateras till 1500–1800-talet men de nyaste ristningarna härstammar från 1900-talet.

Räfsöbor berättar historier om hur människor som skulle avlasta segelfartyg väntade på att fartygen skulle dyka upp bakom horisonten. Väntetiden kunde vara lång och då hade man tid att gravera olika slags bilder i klipporna. Det finns mångahanda berättelser om vilken avsikten med hållristningarna var och hur de gjordes. Tre av dessa har valts till artikeln: två berättelser från Räfsö om människor som gjorde ristningar samt en berättelse om hållristningar av människor som firat sommaresemester på ön.

Ortsbor och turister har upplevt samma plats på olika sätt. Ändå har alla med hjälp av ristningar velat skapa en känsla av samhörighet med platsen och dess förflutna. Ortsbor har genom ristningarna velat legitimera sin rätt till platsen och turisterna genom sina egna bomärken som de ristat i klipporna lagt till sitt eget lager av kulturturism i det hela.

I artikeln reflekteras dessutom kring vad som kommer att hända med den långvariga hållristningstraditionen om objektet förs in i fornlämningsregistret. De nyaste hållristningarna i Takaranta har gjorts på 2010-talet. Efter att objektet i Takaranta fått fornminnesstatus blir det fridlyst och det blir förbjudet att göra ristningar. Är det klokt att föra in objektet i fornlämningsregistret? Å ena sidan ger det skydd för de befintliga ristningarna men å andra sidan omvandlar det ett levande kulturarvsobjekt till en fornlämnning som ska skyddas.

Eeva Raike (FM) utexaminerades från Åbo universitet år 1992 med huvudämnet arkeologi. Hon arbetade vid Museiverket och som fältarkeolog vid Åbo landskapsmuseum fram till 2007. Därefter har hon arbetat som timlärare på heltid och som universitetslärare i landskapsforskning inom Åbo universitets utbildningsprogram för kulturproduktion och landskapsforskning vid Björneborgs universitetscenter. Raike har också lett olika projekt med kulturmiljöinnehåll, bland annat projekten Satakunnan ympäristökoulu (ung. Miljöskolan i Satakunda) och Osana omaa ympäristöä (ung. Som en del av den egna miljön). Viktigt för henne inom undervisning och forskning är gamla kartor, geografisk information, observationer av miljön och förädling av forskningsinformation så att de kan användas inom undervisning och upplysning.

Summary

The rock paintings of Reposaari – A living cultural heritage site at the heart of the Bothnian Sea

THE ARTICLE IS BASED ON the hundreds of rock carvings on the rocks of Takaranta Beach on Reposaari Island in Pori. The carvings are mostly sea-themed and based on the years carved, the oldest carvings can be dated to around the middle of the 19th century. The practice of rock carving has continued to this day, in the tradition of the old carvings.

Historic rock carvings in Finland have been the subject of very few studies. Large areas with ancient rock carvings in Finland include the names and years carved by tourists near Imatrankoski, and the rock carvings on the island of Hauensuoli off Hanko, which serve as a unique monument created by sailors in the Baltic Sea area. Most of the Hauensuoli drawings date back to the period from the 16th century to the 19th century, but the newest carvings are from the 20th century.

Residents of Reposaari Island tell stories about those who unloaded yachts and how they waited for the ships to arrive from beyond the horizon. Sometimes they had to wait for long periods of time, which gave them time to carve different types of images. Many stories tell about the purpose of rock carvings and how the carvings were made. Three of these stories are featured in the article: two stories from Reposaari about carvers, and one story about a carving made by a group of holiday-makers.

Residents and tourists have perceived the same place in different ways. Nevertheless, all of them have wanted to create a sense of belonging with the place and its past through the carvings. The locals have used rock

carving to legitimise their rights to the place, while the carved signatures left by tourists add the notion of cultural tourism to rock carving.

The article also speculates on what will happen to the long-standing tradition of rock carving if a site is registered in the Registry of Ancient Monuments. The newest rock carvings in Takaranta are from the 2010s. After being declared an ancient monument, the Takaranta site will be protected and making new carvings will be prohibited. Is registering the site in the Registry of Ancient Monuments sensible? On the one hand, the protected status will potentially protect the carvings that already exist, and on the other hand, it will turn a living cultural heritage site into a protected ancient monument.

Eeva Raike, MA, graduated from the University of Turku in 1992, with a major in archaeology. She worked as a field archaeologist for the National Board of Antiquities and Turku Provincial Museum until 2007. Since then, she has worked as a full-time teacher and a university lecturer in landscape studies at the University Consortium of Pori, in the cultural production and landscape studies programme organised in Pori by the University of Turku. Raike has also acted as project leader in various projects relating to cultural environments, including the Satakunnan ympäristökoulu (Satakunta Environment School) and Osana omaa ympäristöä (Part of My Environment) projects. The important things to her in teaching and research are old maps, geographic information, environmental observation, and refining research results into a form that can be used in teaching and education.